

SZABÓ LAJOS (1902–1967)

A szavakban gondolkodó, nem indulatból, hanem lélekjelenlétének erejével, lendületével rajzoló Szabó Lajos a progresszív művészeti és társadalmi mozgalmak elkötelezett híveként nem is indulhatott volna máshonnan, mint Kassák Munka-köréből. 1930-ban azonban a kompromisszumot nem ismerő fiatalember Justus Pállal együtt kilép a körből. Mintegy félszázan követték, s megalakították oppozíciós mozgalmukat, az „oppót”, melynek szellemi irányítói rajta kívül Partos Pál és Justus Pál. Partos és Szabó importálta Berlinből a német Karl Korsch intranszigiens marxizmusát, s ennek kulcsszavát, az *antiorganizációt*: a mindenfajta intézményt és intézményesülést ellenző alapállását, amit Szabó Lajos élete végéig megtartott. Kalligráfiáit is gyakran az *AO* (Antiororganisation) monogrammal szignálta.

Ugyanekkor ismerkedik meg Tábor Bélával, akihez életre szóló barátság és szoros munkakapcsolat köti. Az *AO* részét is képező *önkontroll* jegyében mennek végig a marxizmustól a freudizmuson át Nietzscheig és az egzisztencializmusig vezető úton, amelyen a zsidó Franz Rosenzweig, Martin Buber és a katolikus Ferdinand Ebner dialogikus álláspontjával találkoznak. 1936-ban a *Vádirat a szellem ellen* c. munkájukat már ebből az alapállásból írják meg. Az apropót a Szellemi *Együtműködés* Ligájának budapesti konferenciája adta. Álláspontjuk szerint a szellemi együttműködés alapja csakis az egyes autonóm szellemi szigetek valamint a szellemet képviselő elit és a tömeg közötti „kínai falak” lebontása lehet. Ezért kritizálják könyvükben a kor legaktuálisabb autarkista irányzatait: a marxizmust, a pszichoanalízist, a pozitívizmust, a szociológiát; elismeréssel egyedül az egzisztencializmusról szólnak. 1937-ben *Habonim* címmel összeáll egy zsidó szellemi irányultságú folyóirat egyetlen száma: a címlapot Vajda Lajos készíti, akivel Szabó még Párizsban kötött szoros barátságot, a vezércikket pedig Tábor Béla írja. Szabó itt az *Adalékok a marxizmus bírálatához* című írásával szerepel. Ekkor jelenik meg *A hit logikája* c. műve első füzeté is.

Auschwitzba deportálják. Túléli. 1945-ben, az Európai Iskola megalakulásával egy időben Tábor Béla és Mándy Stefánia lakásán kezdődnek Hamvas Béla, Szabó és Tábor vezetésével az ún. *Csütörtöki beszélgetések*. Ugyanekkor Szabó szemináriumot is indít a pszichológia, halmazelmélet-kritika, prizmatika tárgyköreiben. Gondolkodásmódját *prizmatikusnak* nevezte, amelyben az egyetlen szellem fénye az esztétikum, etikum és logikum hármasságának prizmáján megtörve nyilvánul meg, azaz a logikai, etikai és esztétikai értékelés egysége jellemzi.

Az általa olvasott könyvek lapszéli jeleiből az ötvenes évek elején organikusan és lelki-

szellemi koncentráció eredményeként fejlődik ki kalligráfiája. Első (lakás)kiállításán Hamvas Béla így kiált fel: „Megint Lajosnak sikerült az áttörés.”

1956 decemberében elhagyja Magyarországot. Alkotótevékenysége fókuszába az emigrációban a kalligráfia kerül. Már 1957-ben kiállít a brüsszeli Palais des Beaux-Arts-ban Bálint Endrével, Kotányi Attilával és Vajda Lajossal; 1958–66 között számos brüsszeli és németországi kiállítása volt. Munkái megtalálhatók több európai múzeumban és magángyűjteményben.